

Γλώσσα, Σκέψη και Πράξη στις καινοτόμες δράσεις
ή
Γλώσσα, Σκέψη, Πράξη και Νέες Τεχνολογίες

Η γλώσσα της Αγίας Γραφής, ως γλώσσα επικοινωνίας και μάθησης στα νέα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα

Μελέτη Περίπτωσης – Across The Bible (ATB) ένα eTwinning πρόγραμμα

Κομνηνού Ιωάννα, MPhil, υποψήφια διδάκτωρ, Θεολόγος – 1^ο Ενιαίο Πειραματικό Λύκειο Αθηνών, ειδική προωθήτρια της δράσης eTwinning για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τηλέφωνα επικοινωνίας: 210 7796075, 6977079921, ηλ. διεύθυνση kilm@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ηλεκτρονικές σχολικές αδελφοποιήσεις ενισχύουν την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης, βελτιώνουν τη δυνατότητα χρήσης των ΤΠΕ, ανταποκρίνονται σε παιδαγωγικές ανάγκες, ενισχύουν τη συνεργασία εκπαιδευτικών και μαθητών, τις διεπιστημονικές προσεγγίσεις και την εξατομίκευση της μάθησης.

Σαν παράδειγμα καλής πρακτικής εκπαιδευτικού σχεδίου εργασίας θα παρουσιαστεί το etwinning πρόγραμμα “Across The Bible” (ATB). Έχοντας ως αφετηρία το κείμενο της Βίβλου, το ATB έχει ως στόχο να αγγίζει διεπιστημονικά, με τη συνδρομή της γλώσσας, της τέχνης, των νέων τεχνολογιών κ.λπ., γνωστές και λιγότερο γνωστές βιβλικές διηγήσεις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Οι μαθητές ενθαρρύνονται για να εκφραστούν με φαντασία και πρωτοτυπία, αναπτύσσοντας ένα πλήθος δεξιοτήτων. Οι δραστηριότητες των μαθητών αναδεικνύονται με τη χρήση των νέων τεχνολογιών και η γλώσσα της Αγίας Γραφής γίνεται σύνδεσμος μαθητών και δασκάλων στις ευρωπαϊκές χώρες. Η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε αυτό το πρόγραμμα βελτιώνοντας την καθημερινή διδακτική πράξη, αναπτύσσοντας καινοτόμες προσεγγίσεις του μαθησιακού αγαθού, ενσωματώνοντας τις ΤΠΕ στα επιμέρους διδακτικά αντικείμενα, προωθώντας ταυτόχρονα το διαπολιτισμικό διάλογο και την αμοιβαία κατανόηση.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: e-Learning, etwinning, ΤΠΕ, παιδαγωγική καινοτομία, συνεργατικό περιβάλλον μάθησης, ευρωπαϊκή διάσταση εκπαίδευσης, ευρωπαϊκή διάσταση της θρησκευτικής αγωγής, θεολογικός λόγος

Ο λόγος της Αγίας Γραφής και η ευρωπαϊκή ενοποίηση

Στο πλαίσιο μιας ευρωπαϊκής πολιτικής που βασίζεται στην οικονομική και πολιτική ένωση των ευρωπαϊκών κρατών, παραγνωρίζεται συχνά το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι γεγονός πνευματικής σημασίας. Οι λαοί της Ευρώπης κινούνται προς μια βαθύτερη και ουσιαστικότερη ενότητα με αφετηρία την πίστη σε αυτό που θα ονομάζαμε ευρωπαϊκό πνεύμα. Ταυτόχρονα είναι διάχυτη η διπλή πεποίθηση ότι υπάρχει κάτι που θα μπορούσε να ονομαστεί ευρωπαϊκή ταυτότητα και ότι αυτή η ταυτότητα αξίζει να προβληθεί. Χωρίς την πίστη σε αυτή τη βαθύτερη ενότητα κάθε προσπάθεια οικονομικοπολιτικής ενοποίησης είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Ακόμα και αν δεχτούμε την άποψη ότι ο ελληνικός πολιτισμός δεν αποτελεί τη βάση του ευρωπαϊκού, παρόλα αυτά είναι αδύνατον να μην παραδεχτούμε τη βαθιά επίδραση του ελληνικού λόγου ως στοχασμού για το ανθρώπινο (φιλοσοφία), ως πράξη πολιτικής παρέμβασης (δημοκρατία) και ως ενεργούμενο πολιτισμού (τέχνη) στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας (Πασιάς Γ., 1997, 266-267). Οι διεργασίες όμως, για να γίνει ο ελληνικός λόγος Ευρώπη, είναι βαθύτατες και δέχτηκαν ισχυρές διαφοροποιήσεις. Ο κυριότερος παράγοντας που παρεμβάλλεται ανάμεσα στο ελληνικό πνεύμα και στη σύγχρονη ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι ο Χριστιανισμός (Μητρ.Περγάμου 2006, 13-29). Ο Jurgen Habermas χαρακτηριστικά αναφέρεται στη μόνιμη πλέον παρουσία των θρησκειών στις μετακοσμικές κοινωνίες (Habermas J., 2001, 13), γεγονός που μας κάνει να αναγνωρίσουμε τις αναντικατάστατες ανθρωπολογικές, κοινωνικές και πολιτισμικές λειτουργίες της χριστιανικής διδασκαλίας στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού γίγνεσθαι.

Στο χώρο της εκπαίδευσης, ο λόγος της Αγίας Γραφής διακρίνεται για τον ανθρωποποιητικό του χαρακτήρα και για τη συμβολή του στην κατανόηση του υπαρξιακού βάθους της ιδιαίτερης θρησκευτικής παράδοσης των λαών. Ο λόγος της Αγίας Γραφής είναι, ταυτόχρονα, και διάλογος με το σύγχρονο κόσμο, με τις σύγχρονες παιδαγωγικές προκλήσεις, με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών και με τις κοινωνιολογικές προϋποθέσεις της αγωγής. Η χριστιανική διδασκαλία είναι πρόταση ζωής, ελευθερίας και πολιτισμού στη σύγχρονη πολυπολιτισμική Ευρώπη. Η διδασκαλία της χριστιανικής παράδοσης είναι διδασκαλία των αξιών του ευρωπαϊκού πολιτισμού, ο οποίος είναι ακατανόητος χωρίς την αξιολόγηση της θρησκευτικής του διάστασης (Δεληκωσταντής Κ., 1997) και λαοί με έντονη παραδοσιακή συνείδηση όπως είναι οι ευρωπαϊκοί δεν μπορούν να χάσουν εύκολα τις ιστορικές καταβολές τους (Μητρ.Περγάμου 2006, 13-29).

Η «παιδαγωγική αμηχανία» για την οποία κάνει λόγο ο Struck (Struck P., 1966, 113) μπροστά σε έναν κόσμο βαθύτατα πλουραλιστικό επιβάλλει αναπροσαρμογή της εκπαιδευτικής στοχοθεσίας. Η μυθοποίηση της διαφορετικότητας είναι εμπόδιο της γνήσιας διαπολιτισμικότητας, που προάγει την ειρηνική συνύπαρξη του διαφορετικού στη βάση όμως του «πολιτισμού της ανθρωπότητας». Μετά από μια περίοδο «ανθρωπολογικού κενού» στην επιστήμη της παιδαγωγικής είναι αναγκαία η επιστροφή (Δεληκωσταντής Κ., 2003, 231), που δεν αποτελεί φαινόμενο νεοβαρβαρισμού αλλά δημιουργική σύνθεση. Γι' αυτό το λόγο η χριστιανική διδασκαλία είναι ανεκτίμητη, γιατί ακριβώς διασώζει τον παιδαγωγικό χαρακτήρα του σχολείου και αποτελεί κριτήριο για τον προσωποκεντρικό προσανατολισμό του, εφόσον η αγωγή είναι εξίσου σημαντική με τη μετάδοση πληροφοριών και ο αξιολογικός προσανατολισμός τόσο αναγκαίος όσο η απόκτηση δεξιοτήτων (Δεληκωσταντής Κ., 1997).

Η δράση eTwinning ως παιδαγωγική καινοτομία

Το eTwinning ξεκίνησε επίσημα τον Ιανουάριο 2005 ταυτόχρονα σε 26 χώρες της Ευρώπης, ως η βασική δράση της πρωτοβουλίας eLearning για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τον Ιανουάριο 2006 στις χώρες που υποστηρίζουν το eTwinning προστέθηκαν η Κύπρος και η Βουλγαρία και το μήνα αυτό (Οκτώβριος 2007) η Ρουμανία. Η δράση έχει σχεδιαστεί για να εξασφαλίσει στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης την ευκαιρία να βελτιώσουν την καθημερινή εκπαιδευτική πράξη μέσα από τη συνεργασία με αντίστοιχα ιδρύματα άλλων χωρών. Ταυτόχρονα, παρέχει τη δυνατότητα αξιοποίησης των Νέων Τεχνολογιών για την εύρυθμη συνεργασία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, για την εύκολη πρόσβαση στις πηγές εκπαιδευτικού υλικού και για την προώθηση και διάδοση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων.

Η παγκοσμιοποίηση και οι νέες οικονομικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν τον τελευταίο αιώνα αναγκάζουν το παλιό βιβλιοκεντρικό και δασκαλοκεντρικό σχολείο να προσαρμοστεί σε νέα δεδομένα. Οι παιδαγωγικές και διδακτικές θεωρίες στο αίτημα για ένα αποτελεσματικότερο σχολείο προτείνουν αναδιαμόρφωση του περιβάλλοντος στην τάξη. Οι σύγχρονες κonstruktivistικές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις (constructivist approach) (Bruner, 1966/1990, Fennimore and Tinzmann, 1990, Åhlberg, 1993, Kearsley, 1999) δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών, στην ομαδοσυνεργατική προσέγγιση του γνωστικού αντικειμένου, στην καθοδηγούμενη ανακάλυψη των πληροφοριών και στην αλληλεπίδραση με πιο ικανούς ενήλικες ή συμμαθητές (Vigotsky L.V., 1978).

Σύμφωνα με τις νέες αυτές διδακτικές θεωρίες για το σύγχρονο σχολείο τα προγράμματα ηλεκτρονικής αδελφοποίησης eTwinning δίνουν τη δυνατότητα για:

- εξατομίκευση της μάθησης
- σχεδιασμό της μαθησιακής πορείας σύμφωνα με τις συγκεκριμένες ανάγκες της ομάδας
- ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων
- ουσιαστικές αλλαγές του ρόλου εκπαιδευτικού
- μετάβαση από τη μηχανική αναπαραγωγή γνώσεων στη δημιουργική μάθηση
- αναδιοργάνωση του μαθησιακού περιβάλλοντος.

Η προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις απαιτήσεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας καθιστά απαραίτητη όχι μόνο την εισαγωγή των Υπολογιστικών και Δικτυακών Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση αλλά και την παιδαγωγική τους αξιοποίηση (Bransford, Brown & Cocking 1999, Vosniadou, Ioannides, Dimitrakopoulou & Papademetriou, 2001, Κόλλιας Βλασσά, & Βοσνιάδου, 2001). Ως προς το θέμα μας, θα λέγαμε ότι για τα προγράμματα eTwinning το νέο περιβάλλον μάθησης δεν εξαρτάται τόσο από τις δυνατότητες χρήσης των Νέων Τεχνολογιών, όσο από την ίδια την αναδιοργάνωση του μαθησιακού περιβάλλοντος και από την ικανότητα των εκπαιδευτικών να χρησιμοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες, για να υποστηρίξουν παιδαγωγικούς στόχους και να ανανεώσουν παραδοσιακές μαθησιακές δραστηριότητες.

Μελέτη Περίπτωσης – Across The Bible (ATB) ένα eTwinning πρόγραμμα

Η ανάπτυξη του προγράμματος είναι αποτέλεσμα προβληματισμού και εφαρμοσμένης πρακτικής σε ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα, με στοιχεία καινοτομία όπως: η διαθεματική προσέγγιση του γνωστικού αντικειμένου (Αγγελάκος Κ., 2003), η εφαρμογή ερευνητικών εργασιών (projects), η διευρυμένη χρήση των δυνατοτήτων της Νέας

Τεχνολογίας, η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων και της μεθοδολογίας άλλων ευρωπαϊκών προγραμμάτων (Comenius, Virtual School, Grundtvig, Springday, κ.λπ.). Με τη μέθοδο που εφαρμόζεται (project) επιτυγχάνεται η διεπιστημονική προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου μέσα από μια αρμονική σύζευξη φυσικών και ανθρωπιστικών επιστημών (Ματσαγγούρας Η., 1999).

Σημαντικότερη είναι η χρήση των ΤΠΕ που διευκολύνει την έρευνα, προωθεί τη συνεργασία, αξιοποιεί τα αποτελέσματα του προγράμματος και εξασφαλίζει καλύτερη πρόσβαση στη γνώση στους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Εξίσου σημαντική είναι και η σύνδεση με τα μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος, γιατί διευκολύνει τις εργασίες του προγράμματος, εφόσον οι μαθητές δε χρειάζεται να διαθέσουν πολύ χρόνο για το πρόγραμμα και γιατί δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους από τα σχολικά μαθήματα. Αυτή η διασύνδεση σχολικής γνώσης και καθημερινής ζωής δίνει νόημα και ενδιαφέρον στο μαθησιακό αγαθό και θέτει τις βάσεις της δια βίου εκπαίδευσης (Beane J., 1997).

Το eTwinning πρόγραμμα “Across The Bible” δημιουργήθηκε για να συμμετέχουν ενεργά μαθητές όλων των ηλικιών από διαφορετικές χώρες, διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης και από σχολεία με διαφορετικά προγράμματα σπουδών. Κοινή βάση επικοινωνίας και δημιουργικής έκφρασης είναι οι διηγήσεις της Βίβλου και μέσο επικοινωνίας και ανάδειξης της δουλειάς μαθητών και εκπαιδευτικών οι Νέες Τεχνολογίες. Η Αγία Γραφή αποτελεί το βασικό μας κείμενο για έρευνα, γνωστική και συναισθηματική κατανόηση, δημιουργική έκφραση και επικοινωνία.

Ελπίδα όλων όσων συμμετέχουν είναι να αναδειχθεί η αξία της Αγίας Γραφής, που δεν αποτελεί προνόμιο ή αποκλειστικότητα μιας θρησκείας αλλά αποτελεί παγκόσμια πνευματική κληρονομιά. Η Βίβλος είναι πολύτιμη για τη σχολική ζωή, γιατί το μήνυμά της είναι επίκαιρο για όλους τους ανθρώπους όλων των γενεών, είναι διαθεματικό (βάση της διαθεματικής προσέγγισης είναι οι κοινές αξίες) και επιτρέπει προσωπικές, ανεξάρτητες προσεγγίσεις με κοινωνικές προεκτάσεις.

Το πρόγραμμα ξεκίνησε σε εθνικό επίπεδο στη Γερμανία το 2003. Σήμερα αποτελεί κοινό πρόγραμμα 10 εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από τη Γερμανία, Πορτογαλία, Εσθονία, Ρουμανία, Ελλάδα και Ουγγαρία

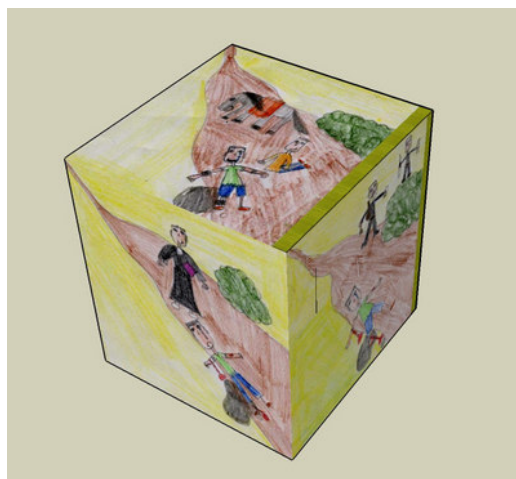
Σκοπός του προγράμματος είναι η αναγνώριση των αληθειών/αξιών που εμπεριέχονται στο κείμενο της Αγίας Γραφής και η δύναμη της γλώσσας που χρησιμοποίησαν οι ιεροί συγγραφείς για να αναφερθούν σε πανανθρώπινες αλήθειες. Διαβάζοντας τις βιβλικές διηγήσεις οι μαθητές έρχονται σε επαφή με ανθρώπους άλλων εποχών και μαθαίνουν για τον τρόπο ζωής και τις αξίες τους.

Για την ανάδειξη των αποτελεσμάτων του προγράμματος αλλά και ως χώρος σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας χρησιμοποιήθηκε το **twinspace** (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, forum, chat κ.λπ.). Στη συνέχεια δημιουργήθηκε ένα ηλεκτρονικό περιοδικό αλλά και ιστοσελίδες από τα σχολεία που ενεργά εμπλέκονται στο πρόγραμμα. Έγιναν τηλεδιασκέψεις μεταξύ των σχολείων, οργανώθηκαν κοινές δραστηριότητες, έγιναν εκθέσεις και παρουσιάσεις από τα σχολεία που συμμετέχουν. Οι μαθητές έφτιαξαν το δικό τους εικονικό μουσείο με φωτογραφίες και σκίτσα. Μαθητές και εκπαιδευτικοί, εξασκήθηκαν στη χρήση προγραμμάτων για την ανάδειξη των αποτελεσμάτων των εργασιών τους. Στις ιστοσελίδες αναρτήθηκε εποπτικό υλικό (βίντεο, φωτογραφίες, ηχογραφημένες παρουσιάσεις και σειρές διαφανειών), που είχαν μάθει να επεξεργάζονται οι ίδιοι οι μαθητές.

Η εξέλιξη του προγράμματος

Το πρόγραμμα ξεκίνησε από τις παραβολικές διηγήσεις της Καινής Διαθήκης. Τα σχολεία επέλεξαν τις διηγήσεις που τους άγγιζαν περισσότερο και προσπάθησαν να ανακαλύψουν το βαθύτερο νόημά τους. Οι μαθητές, με τη διακριτική επέμβαση των εκπαιδευτικών, προσπάθησαν να εντοπίσουν το διαχρονικό μήνυμα των αγιογραφικών διηγήσεων και να αντιληφθούν αναλογίες στη σύγχρονη τοπική αλλά και παγκόσμια κοινότητα.

Οι μαθητές κατέθεσαν σκέψεις και συναισθήματα, με τη μορφή γραπτών κειμένων, και τα συζήτησαν με τους μαθητές των άλλων σχολείων. Κυρίως, όμως, δημιούργησαν εικόνες, σκίτσα και κολλάζ, εφόσον βασικός στόχος του προγράμματος ήταν η καλλιέργεια πολλών τρόπων έκφρασης.



Peter-Petersen-School Frankfurt, by pupils from the 6th class

Οι εκπαιδευτικοί δημιούργησαν πρότυπο εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία των παραβολών χρησιμοποιώντας και αξιοποιώντας την ιδιαίτερη καλλιτεχνική παράδοση της χώρας τους. Αυτό το υλικό χρησιμοποιήθηκε στην τάξη από τους εκπαιδευτικούς των άλλων σχολείων και καταγράφηκαν οι εντυπώσεις των μαθητών από ένα διαφορετικό τρόπο έκφρασης. Για παράδειγμα, η χρήση των Βυζαντινών εικόνων για τη διδασκαλία των παραβολών εντυπωσίασε τους μαθητές της Πορτογαλίας οι οποίοι προσπάθησαν να «διαβάσουν» τη βυζαντινή εικόνα.

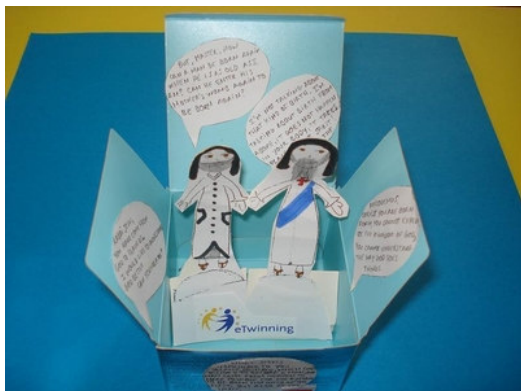


Οι διηγήσεις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης αποτελούν το κέντρο γύρω από το οποίο οργανώνονται όλες οι δραστηριότητες του προγράμματος. Ο βιβλικός λόγος είναι σύμβολο που ανάγει στο Λόγο, και η συμβολικός χαρακτήρας του αγιογραφικού κειμένου καθιστά αυτή την ερμηνεία αναγωγή (Παπαπέτρου Κ., 77). Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκε ένας ιδιαίτερα γόνιμος διάλογος για τη διαχρονικότητα των βιβλικών αληθειών. Χαρακτηριστικό

παράδειγμα ήταν οι προβληματισμοί για την απονομή της δικαιοσύνης με αφορμή τη ζωή και το έργο του δίκαιου Σολομών. Οι μαθητές έπρεπε να δώσουν τη δική τους λύση σε ηθικά διλήμματα με το δικό τους πάντα τρόπο έκφρασης. Οι μικροί μαθητές προτίμησαν τα χρώματα και το σκίτσο ενώ οι μεγαλύτεροι τον ελεύθερο διάλογο.



Ο προβληματισμός για βαθιές θεολογικές αλήθειες, όπως είναι η πνευματική αναγέννηση, μας εντυπωσίασε ως προς τα αποτελέσματά της. Οι μικροί μαθητές εκφράστηκαν με έναν ιδιαίτερο τρόπο, κατανοώντας εύστοχα το νόημα του διαλόγου του Χριστού με το Νικόδημο, ή τη διήγηση για τον αποδιοπομπαίο τράγο, διατυπώνοντας σκέψεις για ανάλογες περιπτώσεις στις μέρες μας.



Στην πορεία του προγράμματος αξιοποιήθηκαν οι τοπικές θρησκευτικές παραδόσεις και εορτές. Χωρίς, βέβαια, να ανήκει οργανικά στην εξέλιξη του προγράμματος, η παράδοση κάθε λαού ήταν χρήσιμη για τη γνωριμία και την κατανόηση του διαφορετικού. Το Πάσχα ήταν μια εορτή, στην οποία η διαφορετικότητα της παράδοσης μεταξύ ανατολικής και δυτικής Ευρώπης ήταν σαφώς εντονότερη. Οι μαθητές ζωγράρισαν, φωτογράφησαν και κατέγραψαν σε κείμενα τις ιδιαίτερες παραδόσεις και τα έθιμά τους. Κάποια σχολεία δημιούργησαν τις δικές τους κάρτες αλλά και μικρές κατασκευές που τις έστειλαν στα άλλα σχολεία.



Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η προσπάθεια των μαθητών να ανακαλύψουν παραδόσεις άλλων λαών που ζουν ως μετανάστες στην Ευρώπη. Εικόνες από την Αρμενία, την Ινδία ή το Σουδάν ήταν μέρος των εικόνων που χρησιμοποιήθηκαν από μαθητές και εκπαιδευτικούς για την προσέγγιση των μειονοτικών πληθυσμών.



The Pentecost- oil canvas by Alexander Sadoyan, Armenia and by Solomon Raj, India

Σημαντικές πτυχές της νεότερης ευρωπαϊκής ιστορίας είναι αντικείμενο παράλληλης μελέτης. Μνημεία, όπως το Shalom-House της Γερμανίας, διδάσκουν την ειρηνική συνύπαρξη και αμοιβαία κατανόηση των διαφορετικών θρησκειών στην Ευρώπη. Το Shalom – House, άλλοτε συναγωγή των Εβραίων και σήμερα χριστιανικός ναός, στον οποίο έχουν πρόσβαση και Ιουδαίοι, αποτελεί σημείο αναφοράς για την τελευταία ρατσιστική θρησκευτική δίωξη ετεροθρήσκων κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.



The dome-cross of the Shalom-House in Schönebeck on the River Elbe, Germany. Because of the special history of the building the cross is created as a cross with four Stars of David.

Πιο επίκαιρη από ποτέ η ανάληψη πρωτοβουλιών από τα σχολεία για τη διάσωση του πλανήτη. Αφετηρία και πάλι η Αγία Γραφή και η διήγηση της δημιουργίας του κόσμου και στόχος η αναθεώρηση θρησκευτικών ιδεών και κοσμολογικών αντιλήψεων (Ζηζιούλας Ι., 1995). Ο άνθρωπος αναλαμβάνει τον κόσμο όχι ως ιδιοκτήτης αλλά ως διαχειριστής του κατά το πρότυπο του δημιουργού του. Όλα τα σχολεία που συμμετέχουν στο πρόγραμμα έδωσαν τη δική τους σφραγίδα στη διαφύλαξη του περιβάλλοντος, φυτεύοντας δέντρα, δημιουργώντας αφίσες, κολλάζ, συμμετέχοντας γενικά σε κάθε είδους πρωτοβουλίες που αφορούσαν το στενό ή το ευρύτερο περιβάλλον.



Στο τέλος της σχολικής χρονιάς οι μαθητές **παρουσίασαν** τα αποτελέσματα του προγράμματός τους στην τοπική κοινωνία αλλά και στους ευρωπαίους εταίρους με τη συνδρομή των Νέων Τεχνολογιών.



Η **αξιολόγηση** του προγράμματος γίνεται σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος με κριτήρια:

- α) το βαθμό επίτευξης των στόχων (γνωστικοί, αξιακοί κ.λπ.)
- β) τη μαθητοκεντρικότητα της διαδικασίας,
- γ) τη διαδραστικότητα,
- δ) το ενδιαφέρον των μαθητών και εκπαιδευτικών,
- ε) την εξατομίκευση της μάθησης,
- στ') την αποτελεσματική χρήση του διαδικτύου,

- ζ) τη δυνατότητα επέκτασης και αξιοποίησης των γνώσεων και των δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν,
- θ) την ομαδοσυνεργατική προσέγγιση του μαθησιακού αντικειμένου,
- ι) τη δυνατότητα αυτοαξιολόγησης των επιμορφούμενων και αξιολόγησης της μαθησιακής πορείας
- κ) την αποτελεσματική χρήση των Νέων Τεχνολογιών.

Αντί Επιλόγου

Η βιβλική αντίληψη ότι ο κόσμος υπάρχει χάριν του ανθρώπου προτάσσει την πρωταρχική έννοια της ελευθερίας του προσώπου, μια ελευθερία που δεν ταυτίζει το πρόσωπο με την αυτοσυνειδησία του υποκειμένου αλλά με την έξοδο από το εγώ και τη συνάντηση με το Εσύ. Στο δίλλημα ατομικότητα ή συλλογικότητα η χριστιανική διδασκαλία προτάσσει την κοινωνικότητα (Μητρ.Περγάμου 2006, 13-29) και δίνει το κέντρο γύρω από το οποίο μπορεί να αναπτυχθεί η ευρωπαϊκή συνείδηση. Τα νέα ευρωπαϊκά προγράμματα eTwinning προάγουν την παιδαγωγική καινοτομία, καλλιεργούν πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης και ενισχύουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Προγράμματα, όπως το Across The Bible, αποτελούν παραδείγματα καλής πρακτικής στο χώρο των νέων αυτών παιδαγωγικών κατευθύνσεων, ενώ ταυτόχρονα προωθούν την επαναξιολόγηση του ρόλου της θρησκείας και των αναντικατάστατων λειτουργιών της.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (επιλεκτικά)

Ελληνόγλωσση

- Αγγελάκος Κ., *Διαθεματικές Προσεγγίσεις της Γνώσης στο Ελληνικό Σχολείο*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2003.
- Bertrand Y., *Σύγχρονες εκπαιδευτικές θεωρίες*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999.
- Γιαγκουνίδης Π., *Εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Θεσσαλονίκη 1995.
- Δεληκωσταντή Κ., “Οι «τρεις κουλτούρες» του σύγχρονου εκπαιδευτικού”, *Μακεδόν*, τεύχ. 4, Χειμώνας 1997-1998, 21-29.
- Δεληκωσταντή Κ., “Η ευρωπαϊκή διάσταση του μαθήματος των Θρησκευτικών”, *Μακεδόν*, τεύχ. 3, Άνοιξη 1997, 25-34.
- Ζηζιούλας Ι., Μητρ. Περγάμου, Αποκάλυψη και Φυσικό Περιβάλλον, *Σύναξη*, τ.56, Οκτ.-Δεκ. 1995,13-21,20.
- Ματσαγγούρας Η., *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2002.
- Ματσαγγούρας, Η., (1989) *Ομαδοκεντρική Διδασκαλία και Μάθηση*, Αθήνα, Εκ. Γρηγόρη.
- Μαυρίδης Λ., (1993) “Ευέλικτη και εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε ευρωπαϊκή κλίμακα”, στο: “*Ο Έλληνας εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή του διάσταση*”, Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό συνέδριο, Ίδρυμα Μελετών Λαμπράκη, εκπ. «Κωστέα-Γείτονα».
- Μητρ. Περγάμου Ιωάννης, *Ορθοδοξία και Σύγχρονος Κόσμος*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία 2006.
- Modgil S, Verma G., Mallick K., Modgil C. (1997), *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, Προβληματισμοί-προοπτικές*, επιμ. Α. Ζωνίου-Σιδέρη, Π. Χαραμής, Ελληνικά Γράμματα.

-Παπαπέτρου Κωνσταντίνος, *Η ουσία της θεολογίας*, Αθήνα.

-Πασιάς, Γ., - φλουρής, Γ., Ο Εθνικός χαρακτήρας της σχολικής γνώσης και η ιδεολογία του ευρωπαϊσμού, στο Παιδαγωγική Επιστήμη στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Τάσεις και προοπτικές, Ζ' Διεθνές Συνέδριο ΠΙΕΕ, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.

-Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α. (2001), *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας. Ολική προσέγγιση*, τόμος Α'. Αθήνα.

-Ρουσάκης Ι., Καζαμιάς Α.Μ., (1995) “Κράτος και εκπαιδευτική πολιτική στη νέα Ευρώπη: μια «μετανεωτερική» θεώρηση των σχέσεων τοπικού-κεντρικού”. Πρακτικά Ζ' Διεθνούς Συνεδρίου, *Παιδαγωγική Επιστήμη στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, Τάσεις και Προοπτικές*. Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδας – Πανεπιστήμιο Κρήτης. Εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

-Σγουροπούλου, Κ., Κουτουμάνος, Α., (2001), “Η Επικοινωνία Μέσω Υπολογιστή για την Υποστήριξη των Κοινοτήτων Μάθησης”. Εισήγηση στο *1ο συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. Τεκμήριο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/sect6/6.htm.

-Σολωμονίδου, Χ., (2002), “Συνεργατική Μάθηση με τη Χρήση των Τ.Π.Ε.: Εμπειρίες από Δημοτικά Σχολεία της Θεσσαλίας”, Πρακτικά του 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου: *Οι Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση*, Ρόδος.

-Τσίγκα Γ., Μπαράκος Κ., *Νέες προκλήσεις για τους Έλληνες εκπαιδευτικούς μέσω της ηλεκτρονικής αδελφοποίησης σχολείων. Η δράση eTwinning σε βραβευμένα σχολεία*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, τμ. Οργάνωσης και Διοίκησης της Εκπαίδευσης, μεταπτυχ. εργ., επ. καθηγητής Κόλιας Β.

Ξενόγλωσση

-Beane J., *Curriculum Intergration*, Teachers' College, New York 1997.

-Bransford, J.D., Brawn, A.L., & Cocking, R.R., (1999), *How people learn. Brain, mind, experience and school* (expanded edition), Washington D.C. National Academy Press.

-Crook, C., (1994), *Computers and the Collaborative Experience of Learning*, London: Routledge.

-Edelson, D., Pea, R., & Gomez, L. (1998), “Constructivism in the collaboratory”. In B.G. Wilson (ed.) *Constructivist Learning Environments. Case Studies in Instructional Design*. 2nd ed. Educational Technology Publications, Englewood Cliffs New Jersey.

- Habermas J., *Glauben und Wissen*, Suhrkamp, Frankfurt a. M. 2001, 13.

-Kohlberg, L. (1987). *Child Psychology and Childhood Education: A Cognitive Developmental View*. New York: Longman.

-Kollias, V., Vlassa, M., Vosniadou, S., (2001), *Design and Evaluation of a CSCL environment for the learning of science*, in P. Dillenbourg A.Eurelings and K. Hakkarainen (Eds)

-Olguín, M.C.J., et al (2000), *An Agent Infrastructure to set Collaborative Environments, Educational Technology & Society*. 3, 3, p. 65-73. Τεκμήριο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ifets.ieee.org/periodical/vol_3_2000/a02.html

-Struck P., *Die Schule der Zukunft. Von der Belehrungsanstalt zur Lernwerkstatt*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1996, 113.

-Vigotsky, L.V., (1978), *Mind and Society : The Development of Higher Psychological Processes* Cambridge, MA: Harvard University Press,

-Vosniadou, S., Ioannides, C., Dimitrakopoulou, A., & Papademetriou, E. (2001), Designing learning environments to promote conceptual change in science. *Learning and Instruction*, 11.